

Referanser: KR 69/13, NFG 15/15

Saksdokumenter:
KR 40.1/15 Bibeltekster

Temagudstjenester høsten 2017 til markering av 500 år siden starten av den lutherske reformasjonen

Sammendrag

For å bidra til at Den norske kirke får en markering av 500-årsjubileet for starten på reformasjonen som både er landsomfattende og lokal, lages det fire temagudstjenester høsten 2017. Temaene innledes med det lutherske kjernebegrepet «Nåden alene», og følges opp med de tre temaene som er vedtatt av hovedkomiteen for reformasjonsmarkeringen, i tråd med temaene som brukes globalt av Det lutherske verdensforbund. Disse temaene er «Frelsen er ikke til salgs», «Mennesket er ikke til salgs», «Skaperverket er ikke til salgs».

Det vedtas særskilte bibeltekster for gudstjenestene de fire aktuelle søndagene. Det utarbeides også bibelgruppemateriell til disse temadagene, og ressursmaterieell til gudstjenestene.

Etter vedtak i Kirkerådet skal saken oversendes Bispemøtet til godkjenning.

Forslag til vedtak

1. Høsten 2017 arrangeres det fire temagudstjenester i menighetene i Den norske kirke i forbindelse med 500-årsmarkeringen av starten på den lutherske reformasjonen. Gudstjenestene blir søndag 27. august (12. søndag i treenighetstiden), søndag 17. september (15. søndag i treenighetstiden), søndag 29. oktober (Bots- og bønnedag) og søndag 19. november (24. søndag i treenighetstiden).
2. Det vedtas følgende bibeltekster til de fire søndagene:
 - 27. august, tema: Nåden alene
 - Sal 116,1–9
 - Luk 15,11–32
 - Ef 2,1–10 (prekmentekst)
 - 17. september, tema: Skaperverket er ikke til salgs

- Salme 33,1–9
2 Pet 1,5–9
Matt 7,24–28 (prekentekest)
29. oktober, tema: Frelsen er ikke til salgs
Jes 55,1–3
Luk 20,45–21,4
Apg 8,4–24 (prekentekest)
19. november, tema: Mennesket er ikke til salgs
Sal 8,2–10
Fil 2,3–11
Matt 18,1–6.10–14 (prekentekest)
3. Det tidligere vedtaket om særskilte prekentekester 2016–17 (sak KR 69/13) endres slik: Vedtaket om de tre første særskilte prekentekestene opprettholdes (3. søndag i adventstiden, Fastelavnssøndag og 5. søndag i treenighetstiden. Vedtaket om de tre siste særskilte prekentekestene oppheves (9., 15. og 20. søndag i treenighetstiden), slik at 9. og 20. søndag i treenighetstiden følger 1. rekkes normale prekentekester, mens 15. søndag i treenighetstiden får nye tekster.

Saksorientering

Bakgrunn

Reformasjonsmarkering

31. oktober 1517 regnes som starten på den lutherske reformasjonen. Det var dagen da Luther offentliggjorde sine 95 teser mot kommersialisering av avlatshandelen. I 2017 er det 500 år siden denne begivenheten, noe som vil bli markert i lutherske kirker over hele verden – men også i andre kirkesamfunn og i mange økumeniske sammenhenger.

Den norske kirke vil markere selve reformasjonsdagen med en nasjonal økumenisk gudstjeneste i Nidarosdomen tirsdag 31. oktober 2017. I bispedømmer og lokalmenigheter planlegges det ulike markeringer, og flere undervisningsinstitusjoner og organisasjoner er i ferd med å gjennomtenke hvordan de kan sette aktuelle reformasjonstemaer på dagsordenen.

Den norske kirke har nedsatt en hovedkomité for reformasjonsmarkeringen i 2017, ledet av preses. Komiteen har vedtatt at hovedtema for markeringen skal være «Nåde». Dessuten har komiteen vedtatt å bruke tre undertemaer som er hentet fra Det lutherske verdensforbunds reformasjonsfeiring, nemlig «Frelsen er ikke til salgs», «Mennesket er ikke til salgs» og «Skaperverket er ikke til salgs». Disse temaene aktualiserer svært viktige arbeidsområder for lutherske kirker over hele verden i dag. Frelsesgrunnlaget er Guds nåde i Jesus Kristus. Det er til alle tider kirkens sentrale budskap. Men kirken har også et oppdrag og en oppgave der hvor menneskeverdet krenkes og hvor liv og mangfold i skaperverket trues.

Ideen om temagudstjenester

Hovedkomiteen har drøftet ulike ideer til markeringer og har blant annet landet på et forslag om å lage fire temagudstjenester høsten 2017. Datoer og tekster har vært drøftet, og resultatet er nedfelt i dette dokumentet. Nedenfor blir det gjort rede for avveininger som ligger til grunn for valg av søndager og bibeltekster.

Utgangspunktet er at komiteen har vært på leting etter noe som kan markere reformasjonsjubileet i hele landet, samtidig som det blir en markering i hvert enkelt lokalsamfunn. Fire temagudstjenester vil rette oppmerksomheten mot sentrale sider ved forståelsen av hva det vil si å være en luthersk kirke. Det vil bli utviklet studiemateriell og annet ressursmaterieell for å skape oppmerksomhet og engasjement i forbindelse med gudstjenestene. Slik kan en plassere reformasjonsjubileet i sentrum av kirkens liv, i gudstjenestefeiring og forkynnelse.

Hovedkomiteen har laget et profildokument for reformasjonsmarkeringen i Den norske kirke. Her har de valgt «Nåde» som hovedoverskrift for markeringen – et sentralt reformatorisk og evangelisk begrep, som også inngår i hovedtema for Det lutherske verdensforbunds generalforsamling i Namibia i 2017: «Liberated by God's grace.» Hovedkomiteen har også valgt å vektlegge de tre undertemaene fra LVF's reformasjonsmarkering: «Human Beings – Not for Sale», «Creation – Not for Sale»

og «Salvation – Not for Sale». På denne bakgrunnen er det svært naturlig å velge de fire temaene for temagudstjenestene som er gjort.

Tanken er å lage hjelpemateriell til alle fire gudstjenester, som tekstgjennomgang, forslag til mulige prekenmomenter, salmeforslag osv. Det er også tanken å utarbeide et opplegg for studiegrupper/bibelgrupper som vil arbeide med temaer og tekster i forkant av hver temagudstjeneste (forhåpentligvis støttet av kvalifiserte innføringer i tekstene som vil ligge på YouTube mm).

Valg av datoer

Det ligger grundige vurderinger bak valget av datoer. Det er vanskeligere å finne rom for alternativ bruk av søndager i festhalvåret enn i treenighetstiden. Hvis en skal arbeide aktivt for å få i gang studiegrupper i menighetene, bør det ikke gå for lang tid mellom hver gruppesamling. Det taler for å konsentrere temagudstjenestene til en periode på høsten. En slik konsentrasjon vil også bidra til at markeringen blir tydeligere, samtidig som en enda sterkere konsentrasjon (som f.eks. fire søndager på rad) ville gjøre det vanskeligere å gjennomføre bibelgrupper, og vanskeligere å unngå søndager som i utgangspunktet har et særpreget som ikke bør mistes.

Det har vært vurdert å kople temagudstjenestene til eksisterende temasøndager som har liknende innhold, slik som Såmannssøndag (12. februar 2017), For skaperverket (nær FN's miljødag 5. juni eller i forbindelse med høsttakkefest) og Freds- og menneskerettighetssøndag (2. søndag i advent, 10 desember 2017). Et hovedargument mot å gjøre dette er at temagudstjenestene ville komme svært spredt i kirkeåret. Dessuten kommer FN's miljødag på et vrient tidspunkt i 2017, siden 5. juni er 2. pinsedag og påfølgende søndag er Treenighetssøndag. Det kan imidlertid være lurt å vurdere lokalt om Freds- og menneskerettssøndag i 2017 bør koples med den fjerde temagudstjenesten (Mennesket er ikke til salgs), siden de to søndagene kommer ganske tett og likner hverandre tematisk. I så fall vil 2. søndag i adventstiden beholde sitt vanlige adventspreg dette året.

Når det gjelder datoene som er valgt, er dette søndager som med fordel lar seg bruke til formålet.

27. august (12. søndag i treenighetstiden) er et tidspunkt da menighetene gjenopptar full aktivitet etter sommerferien, og som slik sett er egnet til å markere starten på de særskilte temagudstjenestene. Her er det naturlig å starte med det som er satt som hovedtema, det vil si nåden.

17. september (15. søndag i treenighetstiden) kommer en uke etter Vingårdssøndag, og er normalt den siste av søndagene som har livet i menigheten som tema. Den kommer på et tidspunkt da en del menigheter feirer Høsttakkefest, noe som taler for å legge temaet «Skaperverket er ikke til salgs» til denne tiden.

29. oktober (Bots- og bønnedag, siste søndag i oktober) kommer rett i forkant av selve reformasjonsdagen, og er slik sett godt egnet til å markere et reformatorisk hovedtema: «Frelsen er ikke til salgs».

19. november (24. søndag i treenighetstiden) er søndagen før siste søndag i kirkeåret, Domssøndag / Kristi kongedag, slik at temagudstjenestene ikke kommer i konflikt med avslutningen av kirkeåret og oppstarten av det nye. Her blir temaet «Mennesket er ikke til salgs».

Valg av temaer og tekster

For å markere at disse fire tematiske søndagene inngår som viktige elementer i feiringen av 500-årsjubileet for oppstarten av den lutherske reformasjonen, er det valgt særskilte bibeltekster som kaster lys over temaene, og som erstatter de vanlige tekstene til 1. rekke. Det planlagte ressursmaterialet vil gi hjelp til innholdet og helheten i disse gudstjenestene.

Følgende bibeltekster er valgt til de fire søndagene (korte begrunnelser for valget er gitt):

27. august, tema: Nåden alene

Sal 116,1–9

Luk 15,11–32

Ef 2,1–10 (prekentekest)

Salmeteksten forteller at Gud er nådig og rettferdig, og at han hører menneskets rop om nåde. Evangelieteksten er om den tilgivende faren som betingelsesløst tar imot sitt villfarne barn. Prekentekest fra Efeserbrevet er et opplagt valg: «For av nåde er dere frelst, ved tro. Det er ikke deres eget verk, men Guds gave.»

17. september, tema: Skaperverket er ikke til salgs

Salme 33,1–9

2. Pet 1,5–9

Matt 7,24–28 (prekentekest)

Salmeteksten forteller at Herrens ord har vært redskap for hele skaperverket. Alt er blitt til fordi han ville det. Brevteksten handler om at troen skal gi seg utslag i et rett liv, i innsikt, selvbeherskelse og utholdenhet, noe som i høy grad angår forvaltning av skaperverket. Prekentekest fra Matteus maner til å høre Jesu ord og gjøre etter det. Bildet om å bygge huset sitt på fjell er en relevant aktualisering av temaet.

29. oktober, tema: Frelsen er ikke til salgs

Jes 55,1–3

Luk 20,45–21,4

Apg 8,4–24 (prekentekest)

Jesajateksten vektlegger at Gud gir alle gode ting gratis. Evangelieteksten forteller om hvordan en egosentrisk livsførsel kan ramme de svakeste i samfunnet (de eter enker ut av huset), samtidig som en av de svakeste i samfunnet viser sin gavmildhet. Prekentekest fra Apostlenes gjerninger ligger tett opp til Luthers kritikk av avlatssalget; den handler om trollmannen Simon som ville kjøpe Den hellige ånds kraft for penger.

19. november, tema: Mennesket er ikke til salgs

Sal 8,2–10

Fil 2,3–11

Matt 18,1–6.10–14 (prekentekest)

Salmeteksten er om menneskets storhet og individets verdi. Gud har satt mennesket til herre over skaperverket sitt. Teksten fra Filipperebrevet innledes med å sette andre høyere enn seg selv. Så følger hymnen om Kristus som tok på seg tjenerskikkelse og ble mennesker lik. Slik bygges det bro mellom kristologien og ansvaret for fattige og lidende mennesker. Evangelieteksten sier at den som tar imot et barn, tar imot Jesus,

at Menneskesønnen er kommet for å berge de bortkomne, og at han sammenlikner seg med gjeteren som leter etter det enkelte, umistelige lammet.

Ingen av prekentekestene er prekentekester på andre søndager innenfor de nærmeste månedene i forkant eller etterkant.

På reformasjonsdagen 31. oktober 2017 følges tekstene i *Tekstbok for Den norske kirke*: Salme 46,1–8; Rom 1,16–17; Joh 1,16–17.

Omgjøring av tidligere kirkerådsvedtak

Kirkerådet gjorde vedtak om særskilte prekentekester for kirkeårene 2015–16 og 2016–17 i desember 2013 (sak KR 69/13). For kirkeåret 2016–2017 ble det vedtatt særskilte tekster for 3. søndag i adventstiden (11. desember 2016), Fastelavnssøndag (26. februar 2017), 5. søndag i treenighetstiden (9. juli 2017), 9. søndag i treenighetstiden (6. august 2017), 15. søndag i treenighetstiden (17. september 2017) og 20. søndag i treenighetstiden (22. oktober 2017).

De tre første av disse berøres ikke av temagudstjenestene for reformasjonsmarkeringen. Vedtaket om de tre siste særskilte tekstene oppheves, slik at ikke det blir uvanlig mange søndager med særskilte tekster. Det vil si at normale prekentekester etter 1. rekke benyttes på 9. og 20. søndag i treenighetstiden, mens 15. søndag i treenighetstiden får nye tekster.

Behandling i Nemnd for gudstjenesteliv

De nye særskilte prekentekestene og omgjøring av tidligere kirkerådsvedtak ble behandlet på møte i NFG 17.–18. juni 2015. I protokollen fra møtet står det til sak 15/15 Særskilte prekentekester, punkt B:

«NFG tar til etterretning at planene for Reformasjonsmarkeringen medfører at det blir gjort om på vedtaket om særskilte prekentekester for kirkeåret 2016–17 ved at de tre særskilte prekentekestene som faller på høsten 2017, utgår til fordel for fire temagudstjenester med egne tekster..

For øvrig vil NFG uttale at det er viktig å presisere kjønnsperspektivet i det ressursmaterialet som skal utarbeides for 19. november 2017, med temaet «Mennesket er ikke til salgs». Vi mener at det er nødvendig å synliggjøre at kvinner og jenter, mer enn andre, risikerer å bli salgsvare. For eksempel har prostitusjon en lang og lite ærerik historie. I nyere tid har trafficking blitt et økende problem, som særlig rammer kvinner. Vi viser forøvrig til Kirkerådets *Strategiplan for kjønn og likestilling*, der kirken oppfordres til å synliggjøre sexkjøp og vold mot kvinner i gudstjenestearbeid og annet arbeid.»

Økonomiske/administrative konsekvenser

Det er foreløpig ikke vedtatt noe budsjett for reformasjonsjubileet. Det kommer til Kirkerådet sammen med budsjettet for 2016 og 2017. Kostnader til materiellutvikling og produksjon i forbindelse med temagudstjenestene vil bli innarbeidet i budsjettet for reformasjonsjubileet.